

Palmebladet

Nr. 1 2014 Medlemsblad for Botanisk hages Venner

Kristin Halvorsen ny styreleder:

**– Vi skal sette
Naturhistorisk museum
på det nasjonale kartet**

Side 4

**Ti tusen
besøkende på
jubileumsåpningen**

Side 6

BOTANISK HAGE 200 ÅR – GRATULERER!

Palmebladet

Medlemsblad for
Botanisk hages Venner

ISSN 1503-4593
Utgave nr 1 i 2014, mars
(Nr 23 siden starten i 2003)

Sendes i posten til alle medlemmer.
Blir lagt ut i elektronisk format på
foreningens websider en tid etter
utsendelsen.

Redaktør

Dag Inge Danielsen

Redaksjonskomité

Anne R. Smedsrud, Sonia Joy de Zilwa
og som Botanisk hages representant
Axel Dalberg Poulsen

Stofftips og bidrag sendes

daginge@infoindag.no

Grafisk produksjon

Kaj Standal Clausen og
Trude Raanæs, Grafonaut

Trykking

Fladby grafiske rådgivning AS

Forsidebilde

Kristin Halvorsen fotografert av
Dag Inge Danielsen

PALMETEGNINGEN

Vignett-tegningen er laget av Kaarina
Aas og viser Christen Smiths daddel-
palme, *Phoenix canariensis*, fra 1815,
som vokste i Palmehuset til 2000.
Bladet har fått sitt navn til minne om
denne.

LEDER

Jubileumsåret

Vi er allerede godt inne i Botanisk hages 200-års jubileum. Eiendommen, Tøyen hovedgård, ble skjenket av kong Frederik VI i 1814, og det første universitetet vedtok var at Botanisk hage skulle anlegges her.

Det er en høyst levende 200-års jubilant som feirer seg selv. Som det fremgår av det vedlagte programmet blir flere nye anlegg åpnet i løpet av året. For Botanisk hages Venner er dette jubileumsåret en stor begivenhet. Det er dette flotte anlegget vi arbeider for og som medlemskontingenten også bidrar til. Vi håper mange av medlemmene ønsker å være med på feiringen enten gjennom aktiv deltakelse i gjennomføring av eller ved å besøke ulike arrangementer. Et stort ønske for oss i styret er at i tillegg til å beholde de medlemmene vi allerede har, vil mange nye komme til. Vet du om en som kan være et aktuelt medlem, rekrutter vedkommende.

Vi har også hatt jubileet i fokus ved planlegging av planter for Vårtreffet. Her finnes det planter som var aktuelle i hagene for 200 år siden, og kanskje finner du en vikingplante også - vikinghagen åpner jo senere i år. Pga Hagens bursdag går Vårtreffet av stabelen 25. mai. Vi håper på rekordbesøk.

Til alle medarbeidere i Naturhistorisk museum:

Gratulerer med 200-års jubileet!

Anne R. Smedsrud, styreleder

Om Botanisk hages Venner

Botanisk hages Venner | UiO Naturhistorisk museum |

PB 1172 Blindern | 0318 Oslo | Om Botanisk hages Venner

Botanisk hages Venner, stiftet i 1986, har som formål å fremme kjennskap til og interesse for Botanisk hage på Tøyen i Oslo, og å styrke og støtte hagens aktiviteter. Det kan skje gjennom de midler foreningen skaffer til veie og gjennom medlemmenes aktive innsats for hagen.

HVORFOR BLI MEDLEM?

- Du støtter Botanisk hage gjennom medlemskontingenten og bidrar til at hagen kan utvikle seg videre til glede for skoleelever, studenter, forskere og publikum.
- Du mottar medlemsbladet Palmebladet, med nyheter og informasjon om Botanisk hage, vekstene og aktivitetene der.
- Du får tilbud om å delta på hyggelig årsmøte, spesialomvisninger og andre arrangementer i hagen eller med tilknytning til hagen.
- Gratis inngang for inntil 3 personer til museene i Botanisk hage. Husk å be om oblat når du betaler kontingent, og ta med medlemskortet når du besøker Naturhistorisk museum!

HVA KOSTER MEDLEMSKAPET?

Medlemskontingenten er kr 175 for enkeltmedlemmer og kr 350 for firmaer/organisasjoner.

FORENINGENS STYRE

Anne R. Smedsrud, styreleder

Björg Myklebust, nestleder og kasserer

Tom Sørbø, styremedlem og sekretær

Berit Frydenlund, styremedlem og materialforvalter

Bodil Andersgaard, styremedlem

Jorid Hustveit, varamedlem og leder av plantegruppa

Trine Nervum, varamedlem

Berit Velsvik, varamedlem

a-smeds@online.no

bjorg.myklebust@yahoo.no

tom@sorbo.as

be-fry@online.no

bandersgaard@gmail.no

johust@online.no

nervum@online.no

berit5@gmail.no

HENVENDELSER

Forespørsler av generell karakter: info@botaniskhagesvenner.no

Inn- og utmelding, adresseendring: medlem@botaniskhagesvenner.no

VÅR BANKKONTO

1644 13 20845

www.botaniskhagesvenner.no

Facebook: Botanisk hages Venner

Venneforeningen støtter jubileet med 950 000 kr

▲ Jeg vil gi honnør til ledelsen og alle som jobber med jubileet for iherdig og kreativ innsats, sier styreleder Anne R. Smedsrud, her foran den nye Pilehagen.

BOTANISK HAGES VENNER slår på stortromma i forbindelse med 200-årsjubileet til Botanisk hage. 950 000 kr er bevilget til varige jubileumstiltak. Det er en stolt Anne R. Smedsrud som leder venneforeningens styre i det vi går inn i jubileumssesongen:

– Dette er stort. Botanisk hage og Naturhistorisk museum feirer 200 år, og det skjer bare en gang. Vi får stadig høre at dette er en av de vakreste botaniske hagene i hele Europa, så det er all grunn til å gjøre mye ut av jubileet, sier styrelederen.

– For styret i BhV har det vært viktig å bidra der våre midler trengs mest. Med det mener jeg tiltak og aktiviteter som ledelsen for hagen og NHM har ønsket å få med på jubileumsprogrammet, og som man ellers ville hatt vanskeligheter med å finansiere.

Anne Smedsrud understreker at det har vært et prinsipp for styret å støtte opp om varige tiltak, som skal forskjønne hagen og ha en verdi og være godt synlige også etter at jubileumsåret er over.

– Ett av tiltakene ble gjennomført allerede i 2013, og det var pilehagen. Det har lenge vært et uttalt ønske fra Botanisk hage å opprette et område for barneaktiviteter. BhV har også gjort avsetninger for nettopp dette formålet. Da ideen kom opp om å etablere en pilehage, og vi så at den kunne kombineres med aktivitetsområde for barn, syntes vi det var en glimrende idé og et flott tiltak å støtte.

I mai i fjor hadde foreningen tilbud om kurs i pilefletting til sine medlemmer, og da ble pilehagen etablert gjennom kombinert kurs og dugnad. Pilehagen blir offisielt åpnet onsdag 7. mai i år.

I tillegg kommer den britiske hagekunstneren Tom Hare og lager flere skulpturer av levende pil i begynnelsen av mai i år. Dette blir varige og levende installasjoner / kunstverk finansiert av BhV. Venneforeningen har altså bevilget penger både til pilehagen, pileskulpturene og til pilebenken ved Moes pil.

Tom Hares pileskulpturer skal avdukes søndag 11. mai, og samme dag blir det innvielse av Moes pilebenk, som naturlig nok kommer i nærheten av Moes pil nedenfor Andedammen.

– Videre har det vært et sterkt ønske fra ledelsen i NHM og jubileumskomiteen om at BhV skulle finansiere Frederik VIs benk, som skal innvies under den store jubileumsfesten søndag 1. juni. Derfor har vi vedtatt å fullfinansiere den. Den blir fremstilt av nasjonalbergarten larvikitt, av kvaliteten Blue Pearl – og utførende kunstner er Kjersti Wexelsen Goksøyr.

Benken skal minne oss om hvem som ga området til Universitetet og dermed la grunnlaget for vår Botaniske hage. Den får en plakett om at Botanisk hages Venner har finansiert benken.

Vårtreffet arrangeres i år søndag

25. mai, altså litt tidligere enn før – for å unngå kollisjon med jubileumsdagen. Samme dag skal Skandinaviaryggen åpnes.

– På Vårtreffet blir planteutvalget tilpasset den historiske begivenheten, og vi legger vekt på å tilby planter som vi vet ble dyrket i pryd hagene på herregårdene i Osloområdet på begynnelsen av 1800-tallet. Det blir som vanlig et stort utvalg og planter av god kvalitet.

Når det gjelder øvrige arrangementer gjennom våren og sommeren oppfordrer Smedsrud til å studere årsprogrammet, som distribueres med denne utgaven av Palmebladet, og som ellers blir lagt ut i kafeen og veksthusene. Det skjer svært mye. Og man kan merke seg at Botanisk hage for første gang har løkmarked. Det skjer 28. september.

– Vi har et spennende år foran oss. Det er morsomt å ha tillitsverv i venneforeningen, og det er et privilegium å få jobbe frivillig for Botanisk hage. Vi har allerede sett at jubileumsprogrammet gjør at Naturhistorisk museum og hagen får mye ekstra oppmerksomhet, selv i et år som rommer grunnlovsjubileet. Jeg vil derfor gjerne få gi honnør til ledelsen og alle som jobber med jubileet for iherdig, flott og kreativ innsats!

Hele området skal skinne

▲ Vi har et stort behov for å rehabilitere bygningene og modernisere de faste utstillingene, sier nybakt styreleder for Naturhistorisk museum og Botanisk hage, Kristin Halvorsen.

Kristin Halvorsen, tidligere SV-leder, finansminister og kunnskapsminister, overtok fra 1. januar i år som styreleder for Naturhistorisk museum. **TEKST & FOTO:** DAG INGE DANIELSEN

– For meg innebærer dette vervet en perfekt kombinasjon. Det handler dels om byutvikling i en del av Oslo som alltid har ligget mitt hjerte nær. Og faglig sett er det veldig interessant og morsomt å følge opp Naturhistorisk museum, som har stor forskningsaktivitet og som sitter på unike samlinger.

Etter 16 år på Stortinget og deretter åtte år som statsråd, var Kristin Halvorsen klar for nye utfordringer da Norge fikk ny regjering oktober 2013. Hun er opprinnelig fra Porsgrunn, men har bodd i Oslo i hele sitt voksne liv, og nesten hele tiden på Grünerløkka, i nært naboskap til Tøyen. – Jeg var stolt over at SV bidro til en løsning i bystyret for å få rustet opp Tøyenområdet, samtidig med at vi fikk avklart lokaliseringen av Munch-museet. Vi ser nå at det kommet til å skje mye på Tøyen, og det nye styret har et stort ansvar for å få plassert Naturhistorisk museum og

Botanisk hage strategisk i dette bildet, slik at vi inngår som en viktig del av hele området, sier Kristin Halvorsen til Palmebladet.

– Jeg kjenner jo dette området godt fra ungene var små. De gikk i barnehage i nærheten, og vi hadde mye glede av å besøke i Botanisk hage. Det er helt avgjørende for trivselen og miljøet i byen å ha slike grønne lunger. For barnas oppvekstmiljø er det ekstra verdifullt.

Kristin Halvorsen ble senere enda bedre kjent med Naturhistorisk museum og Universitetet i Oslo, siden hun hadde ansvar for dette området som statsråd i Kunnskapsdepartementet. Likevel var det noe annet å komme på innsiden som styreleder. I januar i år spurte hun derfor om å få bruke en dag til å gjøre seg kjent med museene og området.

Alle kriker og kroker

– Jeg var i omtrent alle kriker og kroker

i alle bygningene. Jeg så svaneøglene fra Svalbard i kjelleren på Brøgger's hus, utstillingene på zoologisk som fortsatt er som de var da vi besøkte dem med ungene. Jeg var også i alle deler av hagen, og så hvor vikinghagen skal komme, og jeg var selvsagt i de gamle veksthusene, forteller Halvorsen.

– Jeg må si det er imponerende at 700 000 besøkende kommer hit hvert år. NHM er en attraksjon for turister som kommer til Oslo, for forskere, studenter og fagfolk – og også for lokalbefolkningen, som bruker området mye. Og det er jo svært mange som er veldig interessert i det botaniske og alt som vokser her.

Rehabiliterer og moderniserer

– Hvilke ambisjoner og mål har du som styreleder for NHM og Botanisk hage?

– Det nye styret har et veldig tydelig oppdrag, og det er å arbeide for å sette

NHM på det nasjonale kartet. Her er det helt enestående verdier, både når det gjelder samlingene, med røtter som går 200 år tilbake, og med bygninger som også har en stor historisk verdi. Men det er et stort behov for å rehabilitere bygningene, og også for å modernisere de faste utstillingene.

– Hva med det nye veksthuset?

– Vi har ambisjoner om å få til veksthuset, som fikk en litt krøllete start. Vi som er valgt inn i styret må sørge for å bidra til at vår del av Tøyenløftet blir en realitet. Vi må få rehabilitert de gamle bygningene og modernisert utstillingene, samtidig som vi skal jobbe for å få på plass nytt veksthus.

Tøyenløftet, som baserer seg på en politisk avtale i Oslo bystyre, handler blant annet om et vitensenter, opprustning av hele området med t-banestasjon, skoler og park, nytt badeland og mye annet. Vitensenteret skal bli et sted der barn og unge kan utforske sine realfaglige og naturfaglige interesser, der lærere kan få påfyll, der det kan skje undervisning, holdes seminarer, og det er tenkt som en viktig samarbeidspartner for NHM.

Vitensenter utenkelig uten nytt veksthus

– Når man ser på hvem som er godt etablert her i området, har høyt faglig nivå og høy standard på alt de gjør, så er det jo nettopp NHM. For meg er det utenkelig med et nytt vitensenter uten at vi også får bygget nytt utstillingsveksthus, sier den nybakte styrelederen.

– Vi er jo i gang, og jeg håper at vi raskt skal få fattet de nødvendige vedtakene for at veksthuset skal komme på plass. Det eneste jeg er litt redd for er at de gamle bygningene ikke skal bli løftet fram, slik

de fortjener. Det er alltid stas med det som er nytt. Styret må derfor være påpasselig med å heise opp prestisjen rundt det å rehabilitere det gamle. Veldig ofte blir det slik at vedlikehold av gamle bygninger kommer i bakgrunnen. Når alt det nye er på plass på Tøyen, skal det samtidig skinne av NHM, med en oppdatert botanisk hage og hele anlegget skal være rustet opp.

– Når tror du at vitensenter og nytt veksthus kan stå klart?

– Vi må jo samkjøre med planene som Oslo har, slik at det hele står ferdig omtrent på samme tid. Når det gjelder Brøggers hus er planene klare for å rehabilitere – og det er også planer for seks nye, faste utstillinger. Ny paviljong med inngangsparti til museene blir åpnet snart. Så vi er i løypa. Det gjelder å holde trykket oppe, for det er mye gammelt og et stort etterslep av nødvendig rehabilitering. Men jeg tør ikke si noe årstall for når alt kan bli ferdig.

Bunaden skal fram

Kristin Halvorsen gleder seg til årets mange jubileumsarrangementer:

– Det er lagt til et spennende program, veldig mye spennende kommer til å skje, og dermed kommer en enda større del av befolkningen til å besøke museene. Det er jo i seg selv en PR-kampanje for videre satsing.

– Noe spesielt du ser fram til i år?

– Nå først er det utstillingen Sexus, som har den lille "twisten" som skal til for å skape ekstra interesse. Vikinghagen blir også veldig spennende. Og selvsagt 1. juni som er den store festdagen, da jubileet formelt skal feires, så da skal bunaden være nystrøket.

▲ Bystyrepolitikere som i fjor inngikk avtale om Tøyenløftet og vitensenter var på befaring i Botanisk hage 22. januar, da de møtte ledelsen ved NHM og beundret islabyrten under bygging.

◀ Styreleder Kristin Halvorsen hilser på hagesjef Axel Dalberg Poulsen i vikingdrakt, da bystyrepolitikere bak Tøyenløftet møtte ledelsen ved NHM i januar. Til høyre NHM-direktør Arne Bjørlykke.

FOTO: KARSTEN SUND

SEXUS

Utstillingen Sexus i Colletts hus (zoologisk) ble åpnet 13. februar, og holder åpent ut året. De fleste tar kjønn som en selvfølge, uten å reflektere over hvorfor og hvordan kjønn har utviklet seg. Det finnes riktignok ukjønnete organismer, men de er alle primitive. Det meste synlige livet er kjønnnet.

Kjønn representerer en grunnleggende forskjell mellom individer, som skaper spenninger, konkurranse og tiltrekning. Forskjeller og variasjon er selve fundamentet for evolusjon. Artene utvikler ikke bare tilpasninger til det ytre miljø. De formes også av kjønnskamp og tiltrekning til det motsatte kjønn.

Charles Darwin kalte det kjønnsseleksjon (sexual selection) med påfuglens imponerende halepyrd som eksempel. Kjønn er en nøkkel til å forstå mangfoldet av livsformer på jorda.

Også mennesket er formet gjennom millioner av år med kjønnnet formering. Hva betyr kjønn for forståelsen av mennesket som art?

VEKSTHUSSAKEN

Planene for nytt utstillingsveksthus er denne våren igjen til behandling i universitetets organer. Prosjektleder Finn Ervik i Botanisk hage har, sammen med kolleger ved UiO, utarbeidet et revidert romprogram, som blant annet skal gi plass og høyde for en omfattende regnskogsavdeling. Han venter nå at UiOs ledelse gir prosjektet høy prioritet og sender det videre til Kunnskapsdepartementet (KD). Videre håper han at KD ber Statsbygg om å få utarbeidet nye arkitektskisser og starte prosjektering basert på det reviderte romprogrammet i nært samarbeid med UiO. Se også intervju med Kristin Halvorsen.

PUBLIKUMSINFORMASJON

Et skjermbasert, dynamisk system for publikumsinformasjon vil etter hvert komme på plass innenfor de viktigste portene til Botanisk hage. Hagesjef Axel Dalberg Poulsen håper at den første skjermen vil bli satt opp i løpet av våren. Dermed skal det bli lettere for de besøkende å orientere seg – både hva faste anlegg og vekslende utstillinger angår.

Så er 200-års jubileet i gang

Ti tusen besøkende var innom Botanisk hage den helgen da 200-årsjubileet ble innledet med åpning av islabyrinten. **TEKST: DAG INGE DANIELSEN**

LØRDAG 25. JANUAR var det storstilt åpning, med taler av blant andre hagesjef Axel Dalberg Poulsen og rektor ved Universitetet i Oslo, Ole Petter Ottesen, som erklærte både jubileet og islabyrinten åpnet. I skumringen tente han labyrintens innebygde LED-lamper som gjorde isskulpturen ekstra vakker og stemningsfull.

– Om noen av dere barna får beskjed av de voksne om ikke å stille vanskelige spørsmål, kan dere hilse fra rektor ved Universitetet i Oslo og si at det er viktig å være nysgjerrig. Det er nysgjerrigheten som får oss til å jakte på ny kunnskap, og akkurat som når vi går inn i en labyrint, vet vi ikke helt hva jakten på kunnskap og innsikt vil føre med seg, sa Ole Petter Ottesen.

– Dette er bare begynnelsen. Vi har en rik bukt med arrangementer gjennom hele året, sa hagesjef Axel Dalberg Poulsen, som takket Oslo kommune for økonomisk støtte til arrangementet og islabyrinten.

Iskunstneren Peder Istad og hans mannskaper hadde holdt på å bygge isslabyrinten i ti dager. Materialet var naturis fra Savalen ved Tynset, som ble transportert i blokker a 400 kg. Prosjektet fikk massiv omtale i mediene, og det ble fulgt av mange på Twitter og Facebook, med webkamera montert på Tøyen hovedgård.

Botanisk hage hadde utvidet åpningstid i januar og februar for at flest mulig skulle få med seg den enestående labyrinten. Under byggingen, åpningen og de første ukene var kuldeforholdene helt optimale.

Men så slo mildværet inn, slik at labyrinten sakte smeltet ned og måtte stenges for publikum mandag 10. februar.

Årsaken til at man valgte å lage en labyrint, var ikke bare å stimulere til lek og nysgjerrighet hos unge og voksne, men også at hagelabyrinter var populære da Botanisk hage ble åpnet for 200 år siden.

I tillegg til den store labyrinten var det også fantasirike og stemningsfulle isskulpturer inne på gårdsplassen foran Tøyen hovedgård. Disse ble laget av elever fra Tøyen skole, hjulpet av Peder Istad som fungerte som veileder. Naturhistorisk museum har nemlig innledet et samarbeid med Tøyen skole.

På åpningen ble det servert boller og kakao, som selvsagt hadde tilknytning til kakaoutstillingen i østfløyen av Tøyen

▲ Rektor ved UiO Ole Petter Ottersen erklærte jubileet for åpnet. (Foto: Thor-Inge Larsen)

▲ Elever fra Tøyen skole hadde bygd isskulpturer på plassen ved Tøyen hovedgård. (Foto: Thor-Inge Larsen)

▲ Islabyrinten hadde med sin innebygde belysning en magisk tiltrekningskraft. (Foto: Thor-Inge Larsen)

hovedgård. Den er åpen til 1. april.

Gjennom hele året 2014 blir det en lang rekke arrangementer som skal markere 200-årsjubileet. Det knytter seg stor interesse til de historiske benkene, som skal forskjønne hagen og trekke besøkende til litt ukjente deler av hagen. Gjennom ulike og fantasifulle utforminger ønsker man dessuten å formidle litt av museets historie og litt naturfag.

Den første benken var laget av is og plassert inne i islabyrinten. Den neste benken som innvies er Fuglebenken ved Victoriahuset. Den får innebygget

fuglesang og innvies 5. mars. Så følger Oslobenken, Siebkes skiferbenk, Moes pilebenk og Frederik VI's benk, som blir innviet på selve jubileumsdagen, søndag 1. juni, når den store jubileumsfesten går av stabelen. Les mer om den kongelige benken, som finansieres av BhV, i intervjuet med styreleder Anne R. Smedsrud på side 3.

Ellers finner du fyldig informasjon om benkene og jubileumsarrangementene i programmet som sendes ut sammen med denne utgaven av Palmebladet og på websidene til nhm.uio.no

Kakao varmet i vinterkulda

Den første av jubileumsutstillingene ved Naturhistorisk museum ble innviet allerede sist høst og er åpen for besøkende fram til 1. april. Du finner den i østfløyen av Tøyen hovedgård. Den har tittelen "Some like it hot" og du kan lære mye spennende om biologien og historien til kakaoplanten, som gir oss fast og flytende sjokolade. Bildet er tatt ved åpningen av utstillingen. Vi ser fra venstre botaniker Marit Grønbech, konditor Sverre Sætre – konsulent for utstillingen, foredragsholder og en av Norges fremste kjennere av kakao, botaniker Kristina Bjureke og utstillingsdesigner Ellen Christina Sjøwall. (Foto: Dag Inge Danielsen)

ØKONOMIÅRET 2013 I BOTANISK HAGES VENNER

BhV har i 2013 hatt en solid oppgang i inntekter fra medlemskontingenten. Dette til tross for reduksjon i antallet medlemmer. BhV hadde i sitt medlemsregister fleire lag som ikke blei fakturert for kontingent. I 2013 ble alle disse slettet, og samtidig fjernet vi fra registeret medlemmer med ubetalt årskontingent. Vi har tro på at et ryddig og oversiktlig register forenkler arbeidet og letter kontakten mellom styre og medlemmer.

2013 har vært et godt år for BhV, inntektene fra Vårtreffsalget er det nest høyeste i foreningens historie. Også andre arrangement har gitt overskudd til foreningen. Styret har i løpet av året kontaktet de aller fleste medlemmene der e-postadresse manglet. Dette for å spare portoutgifter og for å kunne kontakte medlemmene med informasjon om interessante arrangement i Botanisk hage. Driftsutgiftene var i 2013 lavere enn i 2012, men avsetningene er større.

Regnskapet for 2013 ga et pent overskudd. Overskuddet for 2013 og en valgt reduksjon av egenkapitalen ble satt av til to prosjekter som var sterkt ønsket av Botanisk hage i jubileumsåret: Kr 250 000 til pileskulpturer og pilebenk av kunstneren Tom Hare og kr 350 000 til restfinansiering av Frederik VI's benk. Dette kommer i tillegg til jubileumsrelaterte avsetninger i 2011/2012 på kr 250 000.

Veksthuskontoen har vokst med kr 50 623 i 2013. Veksten består av gavebeløp fra medlemmene i 2011 og 2012 samt renter for 2013. I 2013 blei innbetalt fra medlemmene øremerket veksthuskontoen kr 17 340!

BhV har en solid økonomi takket være trofaste medlemmer. Tusen takk for støtten dere gir oss! Dette gjør det mulig for oss å følge vedtektenes paragraf 1: «Styrke og støtte hagens aktiviteter gjennom de midler foreningen skaffer til veie».

Björg Myklebust,
Kasserer Botanisk hages Venner

POPULÆRT

Rekordmange besøkere har tatt turen til Botanisk hage de siste månedene. F.eks. var 35 000 innom portene i hagene fra åpningen av islabyrinten 25. januar og frem til den ble stengt for publikum mandag 10. februar. Aldri tidligere har hagen hatt så mange besøkende i januar.

For hele året 2013 viste telleapparatene ved portene i Botanisk hage 709 000 besøkende, mot 663 000 i 2012. Antall besøkende i Brøgger's hus og Colletts hus (Geologisk og Zoologisk museum) gikk derimot ned – fra 115 000 i 2012 til 103 000 i 2013.

Historiske planter på jubileumsvårtreffet

FOR ALLE SOM ER engasjert i Botanisk hages Venner har 2014 vært i tankene lenge. Angående Vårtreffet har vi tenkt mye på hva vi skal legge vekt på. Det foreligger lite skriftlig materiale fra de første årene etter åpningen i 1814. Vi har derfor valgt å legge vekt på planter som var i bruk på den tiden og har derfor tatt utgangspunkt i plantelister fra Bogstad gård. Bogstad markerer grunnlovsjubileet i år. Godseier Peder Anker, Norges første statsminister, var en mann av sin tid, og for vår tid – opp-tatt av økologisk og kortreist mat.

Plantelisten er fra «Afhandling om Norske, Danske og nogle udenlandske Botaniske haver og Gevæxthuuser» av Christopher Hammer 1794. Den ble sendt

til Hammer fra Hr. General Krigscommis-saire Anker i 1792.

Listen inneholder trær, busker, stauder og veksthusplanter. Vi kommer til å merke planter som er på listen under Vårtreffet.

Vi kommer blant annet til å ha jasmin, oleander, storkesnabel/ pelargonium og myrt. Myrt har det kommet spørsmål om opp gjennom årene, så vi er glad for å kunne tilby den i år.

Stauder er det mange av. Lushat-næpe/ storhjel, fingerbølle/revebjelle, guds-gave/gudeblom, flammeholmst/høstflok, havenatfiol/fruefiol og mange flere. Det kommer i tillegg stauder fra Oldemors hage, som selges for seg selv.

Sommerblomster er det ikke på listen

bortsett fra løvenæse/løvemunn, men vi har et stort utvalg og har valgt å ta med noen gode gamle, som blant annet velduftende heliotrop og levkøy. Til tross for Hr. Ankers fokus på matproduksjon er ikke matplanter med på listen, men vi har et stort utvalg av urter og nyttevekster.

Vi har som vanlig et stort utvalg på flere hundre. Det er bare å glede seg. Vi ser fram til et flott Vårtreff. Vi kommer til å legge ut plantekatalogene på våre hjemmesider botaniskhagesvenner.no ca. to uker før Vårtreffet.

Vi ses på Vårtreffet – vel møtt!

Jorid Hustveit,
Leder Plantegruppa

FOTO: BERIT NYRUD

1. *Digitalis purpurea* – revebjelle – er blant de mange plantene du får kjøpt på årets Vårtreff.
2. *Oenothera biennis* – kjempennattlys.
3. *Bellis perennis* – tusenfryd.
4. *Lychnis chalcidonica* – branntjæreblom.

2.

3.

4.

FOTO: TRINE NERVJUM

PLANTEGRUPPA starter sesongen med såing i begynnelsen av januar. Fram til begynnelsen av mars jobber vi tirsdag og torsdag formiddag. Tirsdag 4. mars har vi oppstartsmøte kl. 17.00. med oppmøte på forsøksfeltet, for nye og gamle medlemmer. Deretter tirsdag, onsdag og torsdag formiddag, 10-ca.14/15, og ettermiddager 17-20. Vi regner med å ha noen ekstra

dugnader, skjærtorsdag, og evt. noen lørdager utover våren. Det er ingen krav om kunnskaper, men absolutt en fordel å like å kjenne litt jord mellom fingrene. Alle som ønsker å være med er hjertelig velkomne, opplæring blir gitt etter behov. Vi ser fram til en hyggelig vår for alle.

Jorid

Et tropisk eventyr – og en maktkamp

ET LITE EVENTYR, som samtidig er en maktkamp, utspiller seg i et av veksthusene i forsøksavdelingen i Botanisk hage. Aktørene er ulike tropiske planter, sommerfugler og edderkopper – en gartner og en biolog.

Inne i veksthuset har gartner Anders Neergaard siden september i fjor bygget opp et sommerfuglhus, komplett med klekkekasse og frodige vekster bl a fra Pasjonsblomstfamilien. Temperaturen er 26 grader og luftfuktigheten 85 prosent.

I fjor var Neergaard sammen med kollega Finn Ervik i England for å besøke sommerfuglhus og firmaer som formidler sommerfugler. Til England kommer de i puppestadiet fra Ecuador og Costa Rica. Stadiene er som kjent egg, larve og puppe før sommerfuglen åpenbarer seg. Sist høst ble det første partiet sommerfuglpupper hentet fra England til Botanisk hage i Oslo, noe som resulterte i vakre, tropiske

sommerfugler av slektene *Heliconius* og *Dryas* utplassert i Victoriahuset.

I februar i år ankom det neste partiet, bestående av 100 sommerfuglpupper.

– De som klekkes ut blir å finne som sommerfugler i Victoriahuset, og vi skal sette opp skilt for publikum som informerer om prosjektet, forteller Finn Ervik. – Målet er etter hvert å etablere en livssyklus, slik at sommerfuglene kan formere seg selv.

Tilbake til kampen for tilværelsen: De tropiske plantene inneholder giftstoffer som skal holde sommerfugllarver unna. Men noen sommerfuglarter tilpasser seg og utvikler immunitet. De opptar selv giftstoffer som gir dem et forsvar mot sultne fugler. Imidlertid har grådige edderkopper kommet inn i bildet, og tar livet av noen av sommerfuglene til Anders Neergaard.

– Derfor er jeg nå på jakt etter dvergaktler eller andre fugler som kan

ta knekken på edderkoppene, forteller Anders Neergaard. – Det er en perfekt bakgrunn å være gartner når man skal ale opp sommerfugler, for de lever i symbiose med sine omgivelser. Alt handler om hvilke planter de er tilpasset og hva slags miljø de trives i. Her kan man virkelig se hvordan samspillet i naturen arter seg – og hvordan alt henger sammen med alt. Og vi håper å kunne ta imot skoleklasser og vise dem nettopp dette.

▲ Anders Neergaard med sommerfuglpupper i miljøet som han selv har bygget opp inne i et av veksthusene i Botanisk hage. (Foto: Dag Inge Danielsen)

▲ *Heliconius numata* en vinterdag på Tøyen. (Foto: Finn Ervik)

▲ *Dryas iulia* i veksthus i Botanisk hage. (Foto: Finn Ervik)

◀ Sommerfuglpupper som snart blir flygedyktige små skjønnheter, klare for Victoriahuset og publikum i Botanisk hage. (Foto: Dag Inge Danielsen)

Pileskulpturer forvandler hagen i mai

▲ Tom Hare, britisk hagekunstner, vil sette sitt preg på Botanisk hage i begynnelsen av mai.

I **BEGYNNELSEN** AV mai kommer den britiske hagekunstneren Tom Hare og et par medarbeidere til Botanisk hage for å lage skulpturer i levende pil. Både skulpturene og Moes pilebenk skal innvies søndag 11. mai. Prosjektet blir støttet av Botanisk hages Venner.

Skulpturene blir plassert på ulike steder i hagen. Et par av figurene vil bli utformet som steinsopper og vil trolig komme i arboretet. I tillegg skal det lages en skulptur i eplefasong, og kanskje kommer det også dyr i pil.

En rekke med pileskulpturer vil bli inspirert av formen på lønnefrukter. Denne "lønnefrukt-rekken" vil bli plassert langs

kanten av "lønneplenen" mellom Tøyen hovedgård og den nye pilehagen.

– Vi har planer om å rendyrke dette området med bare trær av slekten Acer. Det vil si at syrer og andre vekster etter hvert vil bli fjernet, og det skal plantes nye, flotte arter fra lønneslekten. En av dem vil gi lønnesirup, forteller hagesjef Axel Dalberg Poulsen.

Moes pilebenk vil bli utformet i to deler som likevel henger sammen. Dette for å symbolisere far og sønn Moe, som begge var overgartnere og satte sitt preg på Botanisk hage. Benken kommer naturlig nok nedenfor Andedammen, der vi også finner dagens Moes pil. Leder for pileprosjektet er botaniker Charlotte Sletten Bjorå.

▲ En rekke av pileskulpturer formet som lønnefrukter vil komme mellom Tøyen hovedgård og den nye pilehagen for barn. (Tegning: Tom Hare)

◀ Noen av Tom Hares pileskulpturer i England. Til venstre 'Crescent Moon Seat' ved Anne Hathaway's Cottage i Stratford.

◀ Forfatter Liv Borgen med tegningen fra slutten av 1820-tallet som kom til å danne grunnlaget for utformingen av Botanisk hage.

200 år med slit og blomstring

LIV BORGEN er blitt god til å lese gotisk skrift under arbeidet med kildematerialet til boken om Botanisk hages 200 år.

– Det har vært svært interessant, og jeg har kommet over mye informasjon som er egnet til å forbløffe oss i dag. Blant annet har det slått meg hvor kummerlige forhold man hadde i lange tider. Det var enormt tungvint drift. Eksempelvis fikk man kommunal vannledning først i 1885, forteller Liv Borgen, professor emerita og tidligere sjef for Botanisk hage.

For å vanne plantene i det første veksthuset, som sto klart i 1819, brukte man håndkraft og pumpet vann fra en nærliggende dam. Ellers skaffet man vann fra flere oppkommer på eiendommen, som til dels besto av sumpmark. Til å begynne med var det en renne som ledet vann inn til Tøyen hovedgård. De første bestyrerne klaget over at det gikk med mye krefter til å kjøre alt vannet som skulle til for å vanne hagens vekster. Dette var gårds-karenes og hestenes oppgave.

– De første tiårene ble det lagt en stor innsats i jordforbedringstiltak,

forteller Liv Borgen. – Det var mye leire og alunskifer, og lite godt jordsmonn som egnet seg for dyrking. Samtidig er det forbausende å se hva man fikk til. En oversikt fra 1823 viser at det ble dyrket 4 607 ulike planteslag her, og i 1860 var man oppe i utrolige 17 060 slag av planter, busker og trær.

Den første overgartneren, Johan Siebke fra Danmark, fikk ansvar for å bygge opp hageanlegget etter at professor Christen Smith reiste utenlands og døde i 1816. Siebke dro til København og skaffet 1 200 planter fra den botaniske hagen der. I 1817 ble det beskrevet at levkøyer og nelliker utgjorde viktige innslag i prydpartiet nedenfor hovedgården.

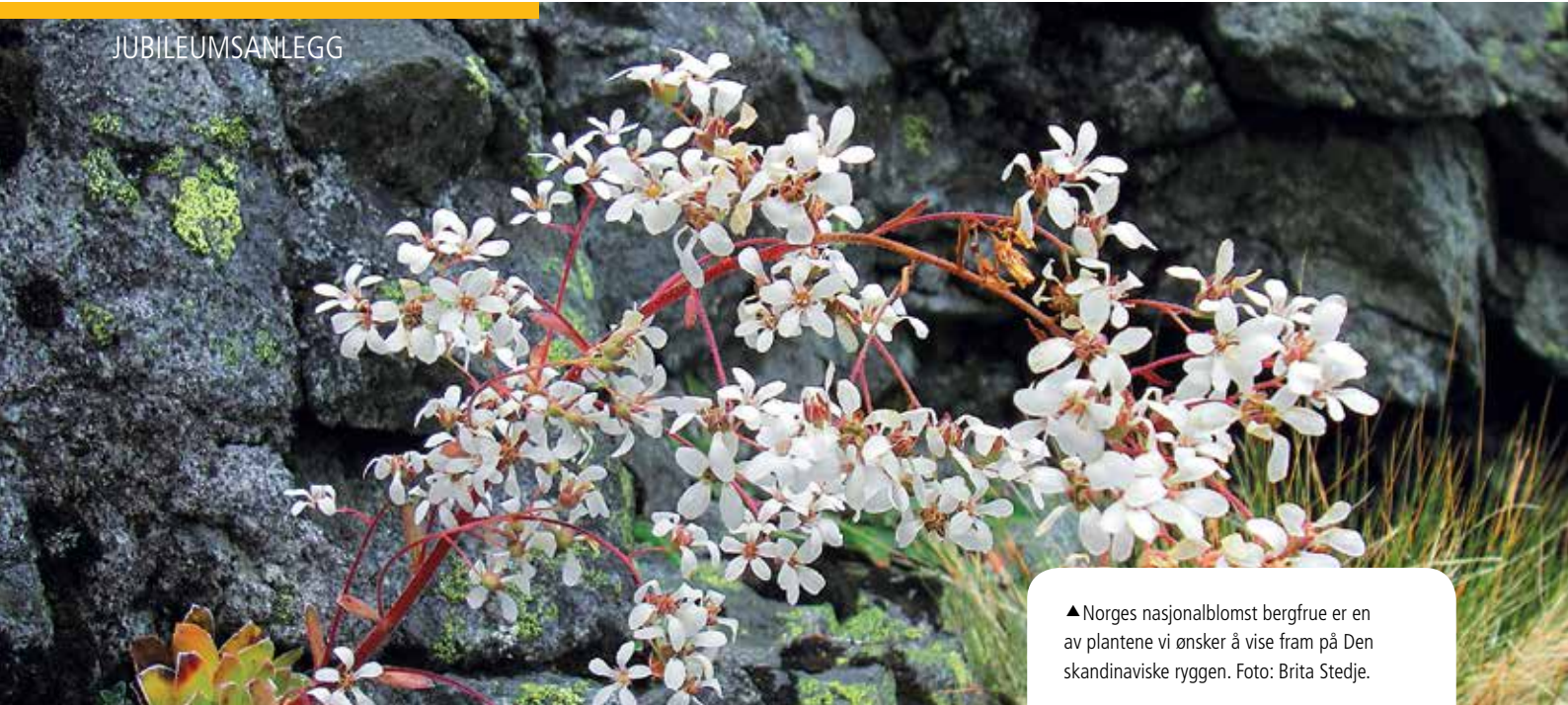
Ulv på gårdsplassen

Av kuriositeter kan nevnes at det ble observert ulv inne på gårdsplassen en kald vinter på 1850-tallet. Den trolig mest sensasjonelle blomstringen fant sted i 1932, da en *Amorphophallus titanum* skjød i været en nærmere 2 m høy og meget imponerende blomst. Det ble

▲ Christen Smith var Norges første professor i botanikk og økonomi og ble den første bestyreren for Botanisk hage i 1814. Siden han fikk lov å reise til Kanariøyene, Madeira og Kongo, fikk han i liten grad satt sitt preg på hagen. Men han sendte mye frø til Christiania, blant annet fra Kanariøyene.

folkevandring til veksthuset. Opphavet til stinkblomsten var en 20 kg tung knoll fra Sumatra. Aldri senere har man fått til denne planten.

Liv Borgens bok om Botanisk hages historie vil blant annet bli å få kjøpt i butikkene i Botanisk hage og på Naturhistorisk museum, på Vårtreffet 25. mai og også i vanlige bokhandler. Den blir rikt illustrert med gamle fotografier, som er skaffet i samarbeid med Museet for universitets- og vitenskapshistorie. Fotograf Guri Dahl har fotografert hagen av i dag.

▲ Norges nasjonalblomst bergfrue er en av plantene vi ønsker å vise fram på Den skandinaviske ryggen. Foto: Brita Stedje.

Den skandinaviske ryggen åpnes på Vårtreffet

Søndag 25. mai – på Vårtreffet – åpner vi i Botanisk hage et nytt anlegg: Skandinavisk rygg. Det blir en tverrfaglig avdeling hvor vi ønsker å gjøre reklame for Norges flora og geologi. **TEKST: KRISTINA BJUREKE, BOTANIKER NHM**

VED Å BYGGE et stykke norsk fjellheim i Botanisk hage ønsker vi å øke publikums interesse og kunnskap for vår egen natur. Her kan en skoleklasse få undervisning om naturmangfold. En forbigående kan forberede seg til sommerens fjelltur. En student kan lære om bisentriske og endemiske arter. En turist som kun besøker Oslo på sin Norgestur kan oppleve litt av norsk natur. Og alle kan oppleve vår nasjonalblomst bergfrue.

Å få et område med fjellplanter fra vårt eget plantegeografiske område er viktig både i formidlings- og i bevaringsøyemed. NHM har arbeidet tverrfaglig med anleg-

get. Geolog, botaniker og gartnere har samarbeidet fint.

Vi viser representative bergarter som skifer, granitt og marmor. Publikum skal oppleve at plantene er avhengig av berggrunnen de vokser på. Berggrunnen gir opphavet til jordsmonnet planten fester røttene sine i og trekker næring fra. Det er stor forskjell på næringsinnholdet i mineraljord dannet av marmor og kvartsitt-skifer. Planter har ulike krav til sitt miljø. Anlegget rommer tørre rabber, skredmark, partier med dypere jordsmonn og fattig og rik myr.

Fjellplanter vokser langsomt. Beliggen-

heten på Tøyen er ikke optimal for arter som f eks isssoleie, og vi er usikre på om vi får til de høyalpene artene. Vi regner med å prøve og feile noen år før vi får til et flott anlegg. Ved åpningen har vi trolig ennå ikke fått til et landskap som ser naturtro ut. Dette blir en avdeling som skal få vokse til og etter hvert bli representativ.

Åpningen blir 25. mai kl. 12, og alle er velkommen. Vi er meget glade for at Reidar Elven, som har så mye kjennskap til den norske floraen, vil åpne anlegget. Det blir omvisninger med tema geologi og fjellbotanikk etterpå.

I august skal ljàen slipes

En prioritert naturtype, slåttemark, er blitt etablert i Botanisk hage. Botaniker Kristina Bjureke har ledet arbeidet med å samle inn frø fra ugjødslede, artsrike slåttemark i Oslo og Akershus. – Målet er at vi skal kunne vise frem omtrent hundre engplanter på slåttemarka. Den vil bli brukt i undervisning og på omvisninger. Første gang vi skal slå enga blir onsdag 27. august. Det blir en dag i slåttemarkenes tegn, med både teori og slått, forteller Kristina.

FOTO: KRISTINA BJUREKE

▼ Kvann *Angelica archangelica*.
Foto: Rolv Hjelmstad, Urtekilden.

Kvann – en norsk suksess

TEKST: TURID EFTANG

Nå som Botanisk hage skal vise planter fra vikingtiden, kan det være nyttig med en omtale av kvann, som var viktig den gang og som har hatt en mangfoldig bruk helt til i dag. Kvann er en nyttevekst med opprinnelse i Norge og er en del av plantearven vår.

Kvann *Angelica archangelica* hører til skjermplantefamilien. Den vokser bl.a. i Nord-Europa, på Vesterhavssøyene og Grønland, i Sibir og Kaukasus. I Norge har vi to underarter. Den ene er **strandkvann**, *Angelica archangelica* ssp. *litoralis* som vokser på havstrand langs store deler av kysten. Den andre er **fjellkvann** med navnet *Angelica archangelica* ssp. *archangelica* tidligere kalt *Archangelica officinalis*. Det er denne som til daglig omtales som kvann og som dette skal handle om. Den vokser i fuktige fjelldaler, særlig vest og nord i landet, og mange steder helt ned til kysten, der den lett kan forveksles med strandkvann.

Vi har i tillegg **Vossakvann**, også kalt gardskvann, *Angelica archangelica* var. *maiorum*, en dyrket variant som er søtere og mildere på smak. Den har fylte bladstilker, mens de andre har hule stengler. **Sløke** *Angelica sylvestris* er en annen art i kvannselekten som også har hule stengler, og disse ble brukt som rør til å blåse rognebær.

Fjellkvann

Fjellkvann var en viktig plante til mat og medisin. Den vokser i minst to år, oftest lengre, før den blomstrer med en staselige 1-2 meter høy blomsterstilk. De gulgrønne blomstene sitter i kuleformede blomsterskjermer, til forskjell fra sløke som har hvite blomster i flater skjærmer. Å skille fjellkvann fra strandkvann er lettest på lukt og smak. Fjellkvann har sterk aromatisk lukt og kraftig, litt søtlig smak. Strandkvann smaker mer skarpt

og bittert og er derfor lite egnet til mat. Kvann inneholder bitterstoffer som fører til økt spyttsekresjon og gir matlyst. Den har også eterisk olje, særlig i rota, som gir frisk, aromatisk lukt og smak, særlig om våren. Planten inneholder mye mineraler og C-vitamin, og kan regnes som en grønnsak.

Når planten har blomstret og satt frø, visner den og dør. Frøene må sås på vokseplassen om høsten og spirer neste vår. Planter trenger sol, god fuktig jord og kraftig gjødsling. I gamle dager la de aske rundt plantene for å holde ugraset vekk. Blir plassen overgrodd med gras, klarer ikke planten seg. Det er nå lite igjen både av dyrket og vill kvann. Husdyra er glad i planten, og sauer på fjellbeite er mange steder en trussel.

Historisk viktig

Kvann var en viktig plante både før og etter vikingtida. Utvalget av mat, og særlig grønnsaker, var lite. Etter en lang vinter med mye grøt, var det godt med det første friske grønne om våren. Til langt utpå 1800-tallet har folk dratt til fjells tidlig om våren og høstet kvann. For å ha den lettere tilgjengelig ble den plantet nær husene i inngjerdete hager, kvannehager eller "hvonngardur". Den var så verdifull at de gamle norske lovene hadde straff for å stjele fra kvannehagene.

Snorre forteller at kong Olav Tryggvasson kjøpte en kvannjol på torget i Nidaros til sin dronning Tyre. Hun var dansk og forsto ikke hvilken flott gave hun fikk. Hun ba han heller reise og hente arven hennes hos kong Burislav i Vendland. Men da måtte han dra forbi sin fiende, kong Svein Tjugeskjegg i Danmark. Kong Olav utrustet en stor hær, og flottest var skipet Ormen Lange. Han kom vel fram og hentet arven, men på hjemreisen lå kong Svein på lur ved Svolder. Det ble verken arv eller barn på dronning Tyre.

Da Norge ble kristnet, kom europeiske munkene og bygde klostre. Klosterhagene hadde mange vekster som var nye i Norge. Munkene førte kvann med seg sørover i Europa. Der ble den veldig populær, særlig som middel mot pest. Under epidemiene i middelalderen gikk mange båtlaster med kvann fra norske havner. Kvann og søterot *Gentiana purpurea* er de eneste plantene vi vet at Norge har tilført europeisk medisin.

Hvordan ble kvann brukt?

Først og fremst ble de grønne bladene og bladstilkene brukt til mat. De ble helst spist friske, men de kunne og kokes og stekes. Noe kunne tørkes. Spesielt rota ble tørket, eller den ble lagt på sprit, brukt til å drøye tobakken eller gitt til kua når hun skulle kalve. Samene brukte mye kvann. Biter ble lagt i reinmjølk og ofte lagret til vinteren. Munkene krydret likører med kvann, og Benediktinerlikør og norske St. Hallvardlikør inneholder kvann.

Det var naturlig å bruke en plante med så mange gode egenskaper også mot sykdommer hos mennesker og dyr. Kvann ble ansett som universalmedisin, og den staselige blomsterstilken var et fruktbarhetssymbol.

Kvann har aldri vært helt ute av bruk, særlig ikke i Nord-Norge. Urteinteresserte har dyrket den og brukt den i salater, syltetøy (fin sammen med rabarbra) og i urteteblandinger. Uttrekk av røttene kan brukes til parfymeframstilling. Kandiserte kvannstilker har frisk grønn farge og er delikate til kakepynt. Det merkes nå en økende interesse for å benytte kvann.

Kommentarer/spørsmål:
turid.eftang@gmail.com
Medlem av guidegruppen
Botanisk hages Venner

VAKRE VINTERGRENER

Utstillingen Vintergrener i foajeen på Lids hus (Botanisk museum) er blitt besøkt av mange. Den er åpen på lørdager og søndager fra 25. januar til 9. mars.

Utstillingen viser tegninger av vinterkvister laget av gartner Anita Oppedal, som jobber i Botanisk hage i sommerhalvåret. Om vinteren tegner hun kvister av trær og busker. Det startet da hun gikk på gartnerskolen, og Anita begynte i utgangspunktet å tegne for å lære. Etter hvert begynte hun å eksperimentere med farver for å få gjengivelsen så riktig som mulig. Resultatet er kvister i rett størrelse og med stor detaljrikdom. Utstillingen viser et utvalg av hennes tegninger. Med unntak av sporadiske enkeltarrangementer har Botanisk museum (Lids hus) vært stengt for publikum siden Dagny Tande Lids botaniske tegninger ble tatt ned. Foajeen er nylig pusset opp og ført tilbake til fordums prakt. Dette er den første publikumsutstillingen siden rehabiliteringen.

BELYSNING PÅ Plass

Ny, etterlengtet ferdslsbelysning er kommet på plass i Botanisk hage i løpet av høsten og vinteren. Til sammen har dette kostet 5 millioner kroner. Kostnadene blir dekket av Universitetet i Oslo. I tillegg er det meningen å lyssette tre utvalgte trær.

NY MUSEUMSPAUVILJONG

Den nye paviljongen, mellom nordenden av Brøgers hus (geologisk) og Colletts hus (zoologisk) danner nytt inngangsparti og felles museumsbutikk for Naturhistorisk museum. Planen er at paviljongen skal åpnes 1. april. Paviljongen er tegnet av Kristin Jarmund Arkitekter og ble omtalt i Palmebladet nr 2 2013.

VÆRMÅLINGER

En værstasjon har lenge vært ønsket i Botanisk hage. I løpet av året vil den komme på plass – med støtte fra Botanisk hages Venner.

Ekspedisjon 60° N – en historisk naturvitenskapsodyssé

HVER KVELD fra og med onsdag 20. til og med søndag 24. august blir det vandretater (friluftsspill) i Botanisk hage, som ledd i jubileumsmarkeringen. Dette blir en historisk, naturvitenskapelig odysse, som handler om hagens historie fra 1814 frem til moderne tid på midten av 1900-tallet. Det handler også om den politiske debatt om hvor universitet skulle ligge, da det var krefter som ville at det skulle legges til Tøyen.

Det hele blir sett gjennom øynene til Christen Smith, som var den første bestyrer ved opprettelsen av Botanisk hage i 1814. Skuespillet hedrer de som var med på å bygge opp Botanisk hage.

Forestillingen er nyoppføring og ble sist spilt i 2005. Forestillingen starter ved hovedporten vis a vis Munch museet, går derfra blant annet via Tøyen hovedgård og avsluttes

nederst ved dammen til Fjellhagen.

Skuespillerne er en blanding av interne amatører fra NHM og eksterne amatører og profesjonelle fra teatermiljøer i Oslo. De medvirkende i produksjonen er en herlig gjeng som teller et tredvetalls personer. Her er en liste over de som bidrar i produksjonen, foruten skuespillerne og koret som består hovedsakelig av skuespillere som var med på oppføringen i 2005. Begrenset antall publikumsplasser – maks. 150 pers. pr. forestilling. Forestillingen starter kl 20.15.

Lys Nils-P. Bergersen. Sminkør Marie-Therese Cappelo. Lyskonsulent Kirsti Gauperaa Gabrielsen. Kostymekonsulent Petter Bøckman. Regi engler (barna) Gerd Brox/ Nils-P. Bergersen. Tekst og regi Nils-P. Bergersen. Dramaturg Carl Jørn Johansen.

Friluftsteater. En ferd gjennom Botanisk hages fargerike historie med de markante personligheter som har formet både hagen og de naturhistoriske museene på Tøyen. Bildene er fra forestillingen i 2005. (Foto: Naturhistorisk museum)

NHM overtok jubileumsstafetten fra Munch-museet

TEKST: TORSTEIN HELLEVE, KOMMUNIKASJONSLEIAR NHM

12. DESEMBER 1863 vart Edvard Munch fødd, og fødselsdagen hans vart dermed avslutninga på 150-års-jubileet. Munch-museet markerte avslutninga med tur til fødestaden hans på Løten, men fyrst var direktør Stein Olav Henrichsen til stades på ei lita markering ved NHM.

Ved hovedgården har Botanisk hage anlagt eit bløtkakebed med røsslyng, og i anledning bursdagen var den pynta med lys. Allsang for jubilaranten vart det òg, med ein spesialversjon av «Happy birthday to you».

Henrichsen oppsummerte eit hendelsesrikt jubileumsår. Det inneheldt ikkje berre publikumsrekordar, 20 000 utanlandske medieoppslag og ei løysing på spørsmålet om kvar det nye Munch-museet skal liggja, men òg nedbemanningar som ikkje ville få full effekt før til neste år.

Han og NHM-direktør Arne Bjørlykke var samde om at sjølv om det 50 år lange naboskapet mellom dei to musea ikkje alltid har vore like intimt, så har det likevel vore eit godt naboskap.

I NHM sitt jubileumsår samarbeider dei to musea om utstillinga «Gjennom naturen», og begge direktørane uttrykte ynskje om at samarbeidet skulle fortsetja òg etter at Munch-museet flyttar til Bjørvika.

– Eg ynskjer NHM lukke til med jubileet i 2014, det fortener de, sa Henrichsen.

– Eg håpar òg at de får nye gode naboar. Eg tillet meg å meina at Munch-museet ikkje har hatt den byutviklingseffekten ein kanskje hadde håpa på femtitalet. Det kan vera andre aktivitetar som kan bidra sterkare til at bydelen får det løftet den fortener, sa Henrichsen.

Skrik, tempera og olje på ugrunderet papp, 1910

Naturlig Munch

Munch-museets største satsing i 2014 er *Gjennom naturen*. Det sammen-satte prosjektet rommer blant annet en stor utstilling på Munch-museet og i Botanisk hage. Det er første gang Munch-museet samarbeider med Naturhistorisk museum, som har lånt bort gjenstander fra sine samlinger til utstillingen. Sammen lager de to institusjonene også en "Munch-sti" i Botanisk hage, slik at de levende samlingene blir en del av Munch-museets prosjekt.

Utgangspunktet er ønsket om å utforske Munchs kunst i et naturhistorisk perspektiv. Det er vanligvis kunsthistorie og andre humanistiske disipliner som danner rammen for Munch-museets kunst. I dette tilfellet ser vi hans verk i forhold til vitenskaper som geologi, paleontologi, kosmologi, zoologi og botanikk. Konkret bringer vi inn fossiler, mineraler, utstoppede dyr eller dyr på glass, samt vitenskapelige bøker, illustrasjoner og plansjer.

Utstillingen *Gjennom naturen* blir åpen i perioden 26. april 2014 – 4. januar 2015.

▼ Tilsette frå NHM og Munch-museet samla rundt Munchs bursdagskakebed. Foto: Karsten Sund, NHM.

ANDRE BOTANISKE HAGER UTFORDRES TIL GRESSKARDYST

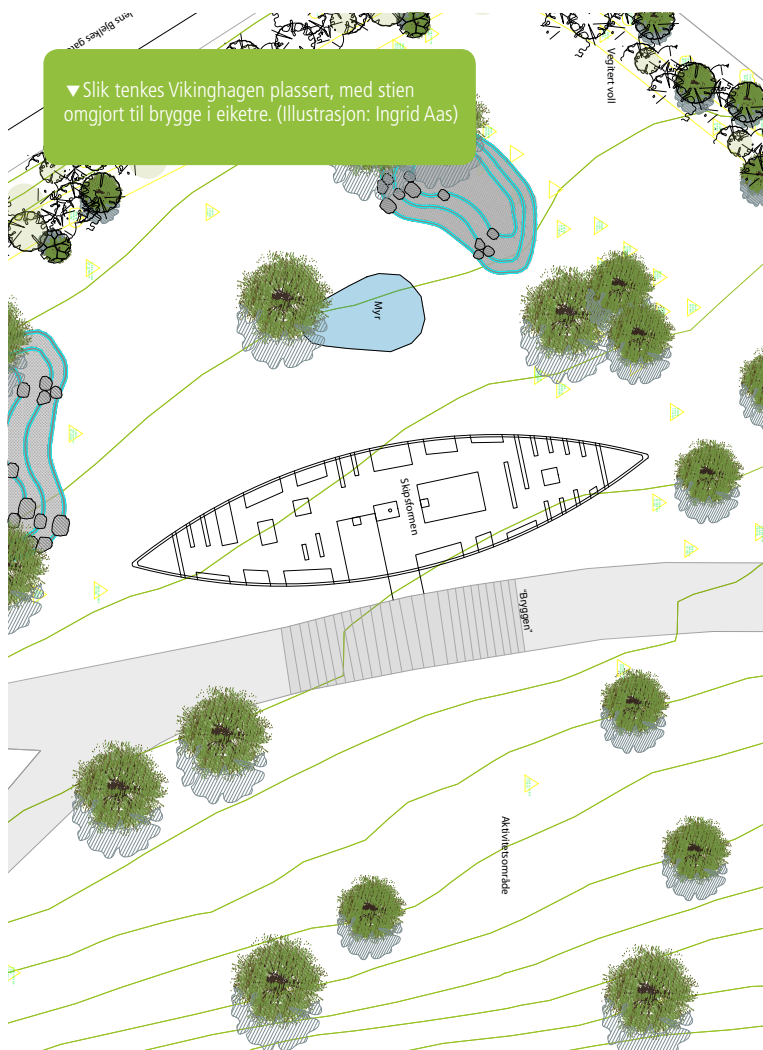
I anledning 200-årsjubileet utfordrer Botanisk hage / NHM landets øvrige botaniske hager til en konkurranse om hvem som kan dyrke det største gresskaret. – Vi har fått frø av en engelsk kultivar av kjempegresskar, *Cucurbita maxima*. Vi vil spire frøene her, og så tar vi med små planter til neste hagenettverksmøte, som er i Stavanger den 3. april, forteller botaniker Anneleen Kool. – På møtet skal vi også diskutere om, og hvordan, vi kompenserer for de forskjellige breddegrader vi befinner oss på i de norske hagene.

De andre hagene i nettverket er:

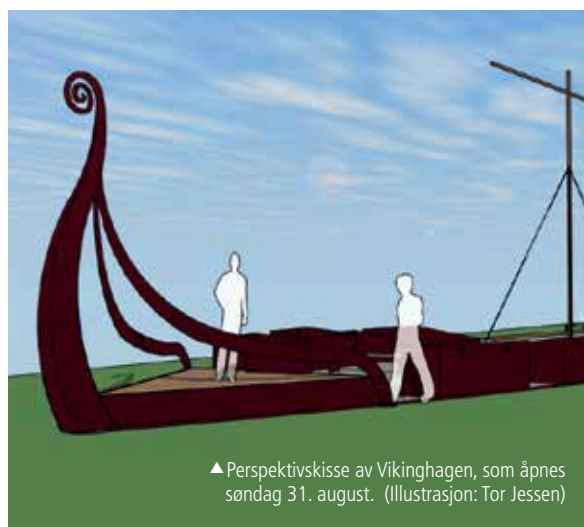
- Arboretet og Botanisk hage, Milde - Bergen
- Agder naturmuseum og botaniske hage - Kristiansand
- Stavanger botaniske hage
- Ringve botaniske hage, NTNU Vitenskapsmuseet - Trondheim
- Tromsø arktisk-alpine botaniske hage

Morplanten hadde et gresskar på 183 kg i 2013. (Foto: Axel Dalberg Poulsen)

▲ Ballast-stein kommer til å utgjøre et av elementene i vikinghagen, som blir utformet som et vikingskip. (Foto: Axel Dalberg Poulsen)

Vikingentusiaster kan glede seg

Planene for Vikinghagen, som skal innvies søndag 31. august, har endret seg en del etter at vi har vært på inspirasjonstur til blant annet Ribe og Bork Vikingehavn i Danmark, forteller Anneleen Kool, som er botaniker i hagen. **TEKST: DAG INGE DANIELSEN**

– **VI KOM FREM** til at skipsformen skal ligge ved en kai utenfor gangstien. En del av stien blir da gjort om til en brygge i eiketre på bakkenivå. Dette vil gi et klart signal til publikum om at de kommer inn i et spesialanlegg. På innsiden av stien anlegges et aktivitetsområde.

Skipsstevnene er i produksjon. De blir fire meter høye i cortenstål og vil gi beskueren assosiasjoner til vikingtiden selv om de ikke er kopier av et virkelig vikingskip.

Goliatpoppelen som sto der skipsformen skal komme er blitt felt. Treet utgjorde en fare for publikum, ettersom store greiner kunne falle og anlegget trenger lys.

– I samråd med NHMs og Kultur-

historisk museums formidlere har vi nå gått bort fra ideen om benker som skulle gi plass til 30 skoleelever ombord. I stedet planlegger vi et vannelement som kan vise ballaststeins betydning. Vi er snart klare for å bestille resten av innholdet til "skipet", forteller Anneleen Kool, og fortsetter:

– Selv om vi utelater klasserom, vil det likevel bli mulig å sitte på benker i skipsformen. En av benkene ombord vil bli tilegnet professor og bestyrer i Botanisk hage, Jens Holmboe, som utførlig beskrev plantematerialet fra Osebergskipet i 1927.

I samarbeid med Nordisk Genressursenter har Botanisk hage fått tak i mange svært gamle sorter av korn, nepe, erter, lin og bønner.

– Disse vil også bli interessante fra et forskningsperspektiv, ettersom min kollega på Institutt for Biovitenskap her ved UiO, Sanne Boessenkool, og jeg har fått 7 millioner kr i forskningsmidler fra Norges Forskningsråd for å forske på vikingenes innflytelse på det genetiske materiale av bygg, lin og hest. Dermed tar vi opp forskningsarven etter Holmboe, forteller Anneleen entusiastisk.

Tom Hare, som fletter pileskulpturer til jubileet, vil også produsere et par sauer utført i pil. Sau var et viktig husdyr i vikingtiden. Kanskje blir det også en hest etterhvert.

Vikinghagen og Holmboes benk åpnes den 31. august.

Årsmøtereftrat

Botanisk hages Venner 2014

Dato: Tirsdag 11. februar 2014 kl 18.30

Sted: Tøyen hovedgård, Botanisk hage

Tilstede: 53 stemmeberettigede medlemmer inkl. styret

A – KONSTITUERING

Som ordstyrer ble Hanne Lene Skjeklesæther foreslått og valgt. Som referent ble sekretær i styret, Tom Sørbø, foreslått og valgt.

Til å undertegne protokollen ble Arild Drolsum og Ragna Marie Bruland valgt.

B – ÅRSBERETNING FOR 2013

Leder Anne R. Smedsrud leste opp årsberetningen samtidig som hun viste bilder på skjerm fra hagen og virksomheten til BhV. Årsberetningen ble enstemmig godkjent uten spørsmål eller kommentarer.

C – REVIDERT REGNSKAP

Kasserer Bjørg Myklebust leste opp revisjonsberetningen. Da den ikke var i trykt i årsmøtedokumentene gjøres den tilgjengelig for medlemmene på nettet.

Kassereren gikk gjennom hovedpunktene i regnskapet på skjerm og kommenterte enkelte punkter. Regnskapet ble enstemmig godkjent.

D – FORSLAG TIL VEDTEKSENDRINGER

Det var ingen forslag til vedtektsendringer.

E – VALG

Tom Sørbø leste opp innstillingen.

Valgkomiteen har hatt følgende medlemmer:

- Tom Sørbø fra styret
- Einar Sørle
- Inger Sandbæk

Valgkomiteens innstilling til styret i Botanisk hages Venner for 2014:

Styreleder: Anne Reidun Smedsrud

Gjenvalgt for 1 år

Styremedlem: Bjørg Myklebust

Gjenvalgt for 2 år (øremerket kasserer)

Styremedlem: Bodil Andersgaard

Gjenvalgt for 2 år

Varamedlem: Jorid Hustveit

Gjenvalgt for 1 år (øremerket leder

Plantegruppa)

Varamedlem: Trine Nervum

Gjenvalgt for 1 år

Varamedlem: Berit Velsvik

Valgt for 1 år

Styremedlem: Berit Frydenlund

Ikke på valg 1 år igjen

Styremedlem: Tom Sørbø

Ikke på valg 1 år igjen

Valgkomiteens innstilling til valgkomite for 2014:

- Bodil Andersgaard fra styret
- Einar Sørle fra guide-/plantegruppa
- Ragnhild Myrdahl fra plantegruppa

Valgkomiteens innstillinger ble enstemmig vedtatt.

Valg av revisor

Styrets innstilling til revisor, Guri Heitmann Müller, ble enstemmig valgt.

F – KONTIGENTENDRINGER

Ingen forslag fremmet.

G – INNKOMNE FORSLAG

Styret har fremmet følgende forslag:

Godtgjørelse for styreverv:

I vedtektenes paragraf 4, siste avsnitt, heter det: «Styret skal godtgjøres. Honoraret fastsettes på årsmøtet og får virkning for avsluttet årsmøteperiode.»

Forslag til årsmøtevedtak:

Styrets leder, sekretær, kasserer og leder for plantegruppa får en engangsgodtgjørelse på kr 4 000,- pr. person. Øvrige medlemmer/varamedlemmer av styret får en engangsgodtgjørelse på kr 3 000,- pr. person. Beløpene gjelder årsmøteperioden februar 2013 – februar 2014. Beløpene i forslaget er de samme som ble vedtatt av årsmøtet 2013.

Årsmøtet godkjente enstemmig styrets forslag til godtgjørelse for styreverv.

AVSLUTNING AV ÅRSMØTET

Det var servering av kaffe, te og kaker i pausen etter den formelle delen.

Årsmøtet ble avsluttet med foredrag og lysbildeframvisning ved hagesjef Axel Dalberg Poulsen. Temaet var «Botanisk hage 200 år» med særlig vekt på Botanisk hages historie, programmet for jubileumsåret 2014 og visjoner om Botanisk hages framtid. Medlemmene fikk også anledning til å besøke kakaoutstillingen «Some like it hot».

Oslo 13. februar 2014

Tom Sørbø

Arild Drolsum

Ragna Marie Bruland

STYRET I BOTANISK HAGES VENNER

Anne Reidun Smedsrud
Styreleder

Bjørg Myklebust
Nestleder, kasserer

Tom Sørbø
Styremedlem, sekretær

Berit Frydenlund
Styremedlem

Bodil Andersgaard
Styremedlem

Jorid Hustveit
Varamedlem,
Leder Plantegruppa

Trine Nervum
Varamedlem

Berit Velsvik
Varamedlem

AKTIVE OMVISERE

Guidegruppen i Botanisk hages Venner ser fram til en hektisk sesong. Anne Finnanger ved NHM, som tar imot gruppebestillinger og formidler kontakt med guidene, forteller at det allerede har kommet mange bestillinger fra foreninger og bedrifter på omvisning til våren. Guidekorpset skal ha to samlinger, 1. april og 22. april, og blir utstyrt med nye t-skjorter i anledning 200-årsjubileet. BhV-medlemmer i t-skjorte med jubileumslogo vil også bli å treffe i hagen på flere av de store jubileumsarrangementene. Deres oppgave vil være å svare på spørsmål og ellers assistere de besøkende.

▼ Ingrid Sørsdal fikk et eksemplar av boken
"Botanisk hage – en oase i Oslo" av nestleder
Björg Myklebust.

Trofaste medlemmer er vår største ressurs

FOTO: DAG INGE DANIELSEN

UTEN DEG hadde ikke Botanisk hages Venner eksistert. Vi er helt avhengige av våre medlemmer for å holde hjulene i gang. En av de første som meldte seg inn i BhV var Ingrid Sørsdal i Oslo. Hun flyttet til Enerhaugen i 1963, og en av hennes store gleder var å besøke Tøyen hage jevnlig.

– Etter at jeg gikk av med pensjon for 30 år siden, var jeg i hagen så å si hver dag, forteller Ingrid Sørsdal, som i dag er 97 år.

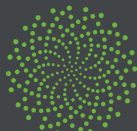
Hun arbeidet med søm og drev i mange år egen systue. I tillegg har hun alltid vært

opptatt av planter og trær og alt som vokser.

Høsten 2013 ble Ingrid såpass dårlig til bens at hun flyttet til St Halvardshjemmet, som drives av Kirkens Bymisjon. Hun får mye hjelp og støtte av blant andre niesen Liv Borge Bull og hennes familie. Og det var Liv som sendte et brev til Venneforeningen om at Ingrid dessverre måtte avslutte medlemskapet etter mange år, samtidig som hun fortalte hvor begeistret tante hadde vært for Botanisk hage gjennom alle år.

– Jeg syntes brevet var så fint skrevet, at vi fikk lyst til å hedre Ingrid Sørsdal med en liten oppmerksomhet som takk for mangeårig støtte, forteller styremedlem og kasserer Björg Myklebust. Før jul var hun på St Halvardshjemmet og besøkte Ingrid Sørsdal, som fikk et eksemplar av boken *Botanisk hage – en oase i Oslo*, utgitt med støtte fra BhV, som takk for sin mangeårige støtte.

www.nhm.uio.no

UiO : Naturhistorisk museum

sexus

En utstilling om kjønn

Åpningstider Tirsdag-søndag 11-16

Robert Colletts hus (Zoologisk museum)

A photograph of two women in a garden setting. One woman is seated in a green folding chair, wearing a white cardigan over a blue dress and a large white flower in her hair. The other woman is standing, wearing a black dress, and is placing a white cup on a small glass table. In the foreground, there are several tulips in red, white, and purple. The background shows a wooden building with large windows.

Snart blomstrer
tulipanene igjen...

...og vi
ønsker dere alle
**VELKOMMEN
TIL KAFEEN!**

Nyt en rykende varm kaffe,
en matbit eller forfriskende
kald drikke etter en hyggelig
vandring i hagen...

Palmesøndag – medio september:
Alle dager: 10.00 – 18.00

Medio september – palmesøndag:
Tirsdag til fredag 11.00 – 16.00
Lørdag og søndag 10.00 – 18.00

KAFEEN
i Tøyen hovedgård

Aktiviteter på Naturhistorisk museum våren 2014

MARS		
Søndag 16.	13:00	Geologiske godbiter i Botanisk hage. Botanisk hage er mer enn blomster og trær, og det er ikke bare bak dørene i Brøgers hus vi finner spennende geologi.
Onsdag 19.	18:00	Vår i vinduskarmen. Våren er her og det kribler i grønne fingre. Oppmøte foran Lids hus (Botanisk museum).
Søndag 23.	13:00	Når livet strekkodes. DNA-strekkoding er en effektiv og praktisk metode for identifisering av arter. Auditoriet, Robert Colletts hus (Zoologisk museum).
Onsdag 26.	18:00	Plantenes evolusjon – fra ordovicium til i dag. Hvilke planter var først ute med å erobre landjorda? Og hvordan så landjorda ut i karbontiden? Palmehuset.
Søndag 30.	13:00	Sommerfugler – vakre monarker og lurvete møll. Sommerfuglene er luftens juveler, men den mangfoldige insektgruppen byr på mer enn bare pene farger. Auditoriet, Robert Colletts hus (Zoologisk museum).
APRIL		
Søndag 6.	13:00	I vitenskapens tjeneste. 22 år gammel la Knut Dahl ut på ekspedisjon til tropene i 1890-åra. Auditoriet, Robert Colletts hus (Zoologisk museum).
Søndag 6.	14:00	Tøyen hovedgård: adel og akademia. Universitetet overtok Tøyen gård i 1812. Botanisk hage ble snart etablert rundt hovedgården. Bli med på omvisning – inne og ute. Tøyen hovedgård.
Onsdag 9.	18:00-20:00	Ingefær – mer enn en knoll. Ingefærfamilien omfatter minst 1600 arter. Mange er nyttige, men de færreste er allment kjent. Victoriahuset.
Onsdag 23.	18:00	Magnolia og andre vårbloster. Bli med rundt i hele Botanisk hage på jakt etter de arter som har sprunget ut.
Lørdag 26.	10:00	Utstillingsåpning: Gjennom naturen. Møte mellom Munch og Naturhistorisk museum. Munch-museet.
Søndag 27.	13:00	Oi, se hva jeg fant! Om nye og ukjente dyrearter funnet i Norge de seneste årene. Auditoriet, Robert Colletts hus (Zoologisk museum).
Onsdag 30.	18:00-21:00	Kompostkurs. Har du hage, stor eller liten, er kompost en fin måte å gjøre matavfall og hageavfall om til en flott ressurs. Kompostanlegget rett nord for Robert Colletts hus (Zoologisk museum).
MAI		
Lørdag 3. Søndag 4.	12:00	"Gåsehud" – et maskespill. En rev og en gås, som også er mennesker, beveger seg rundt i utstillingen på Zoologisk Museum. "Hva sier reven?" "Danse!" Robert Colletts hus.
Søndag 4.	13:00-14:00	Våren synges inn i Botanisk hage. Gratis vårkonsert med Sangselskabet Guldbergs Akademiske Kor. Dirigent Sigurd Engesnes.
Søndag 4.	14:00	Benkeåpning: Siebkes skiferbenk. Innvielse av Siebkes skiferbenk. Fjellhagen.
Onsdag 7.	10:00	Åpning av Pilehagen. Vi åpner en barnevennlig hage der gjerder, huler og tunneler er laget av levende pil. Pilehagen. Se side 10.
Søndag 11.	08:00-10:00	Fuglemorgen for morgenfugler. Møt vårens fuglesang i Botanisk hage. Oppmøte foran porten til Botanisk hage, mot Munch-museet.
Søndag 11.	11:00-15:00	Avduking av pileskulpturer. For første gang i Norge stiller Botanisk hage ut pileskulpturer, skapt av briten Tom Hare. Botanisk hage.
Søndag 11.	12:00	Benkeåpning: Moes pilebenk. Innvielse av Moes pilebenk. Ved Moes pil nedenfor Andedammen.
Onsdag 14.	18:00	Kveldstur i Fjellhagen. Fjellhagen er en opplevelse året rundt, men i mai er den på sitt fineste.
Onsdag 21.	18:00	Duetreet blomstrer! Vi starter med å beundre dette spesielle treet før vi tar en runde rundt i hagen og ser på andre trær, busker og planter som er i blomst.
Søndag 25.	10:00-15:00	Vårtreff i Botanisk hage. En dag med stor aktivitet i Botanisk hage. Salg av planter, omvisninger, presentasjoner av planteforeninger, kafe m.m. Se side 8. Skandinavisk rygg åpnes kl 12:00 – se side 12.
JUNI		
Søndag 1.	15:00-19:00	Den store jubileumsfesten. 1. juni er selve åpningsdagen for Botanisk hage, og det feirer vi over hele museet.
Onsdag 4.	18:00	Fra benk til benk. Fem av benkene som åpnes i jubileumsåret er på plass. Bli kjent med historien bak.
Onsdag 11.	18:00	Et fjell i lavlandet blir til. Omvisning på Skandinavisk rygg, en nyopprettet avdeling i jubileumsåret. En kveld med botanikk og geologi.
Søndag 15.	11:00	Villblomstenes dag på Hovedøya. I hele Skandinavia arrangeres blomstervandringer denne søndagen. Oppmøte på brygga ute på Hovedøya.
Søndag 15.	15:00-16,30	Historien rundt Botanisk hage. En byvandring i nærområdets interessante og varierte kulturhistorie, fra Tøyen herregård til Tøyenbadet. Frammøte på P-plassen foran Botanisk hage.
Onsdag 18.	18:00	Planter med navn fra dyeriket. Omvisning med historier om plantenes kulturhistorie og hvordan de kan ha fått sine navn.
Søndag 22.	13:00	Historisk vandring i Botanisk hage. Omvisning med Liv Borgen, forfatter av boken "Botanisk hages historie".
Onsdag 25.	18:00	Benkeåpning: Gressbenken. Innvielse av Gressbenken. Nedenfor Gamlehagen.

Denne oversikten viser bare et utvalg. Se www.nhm.uio.no for åpningstider samt oppdatert og fullstendig oversikt. **Oppmøtested:** Hvis ikke annet er nevnt er oppmøte til arrangementet ved trappen til Lids hus (Botanisk museum). **Omvisning i Botanisk hage:** Hver søndag fra mai til august er det gratis omvisning i Botanisk hage kl 14.30 ved Botanisk hages Venner.

TRE I HAGEN

ANDREA DYBEDAHL

Å gå rundt i botanisk hage og se alle fargene og luktene var en veldig fin opplevelse. Jeg ble overrasket over hvor stort det er her, og at planter som vanligvis ikke finnes i vårt klima klarer seg så godt som de gjør. Jeg har lært mye her fordi det er god informasjon på alt. Fint å få en historie bak plantene, slik som i Oldemors hage.

ANDERS BØRJESEN

Da jeg gikk rundt i hagen her tenkte jeg at det kunne være artig med noen flere farger i min egen. Og hvorfor vokser alltid ugress fortere enn de blomstene man ønsker å ha..? Og hvordan kan gressplen fortsatt være grønn når det har vært så lite regn..?

KAI DYBEDAHL

Hovedinntrykket av hagen er at alt er så rolig, ryddig og velstelt, med fine farger og dufter. Godt å se at utrydningstruede arter blir tatt vare på.

AV: SIGGEN MORTENSEN